

DIURNALU GLUMETIU SOCIALE-POLITICU-TOCU.

Fôl'a acést'a eș' tóta Marti s'ra,
-- dar prenumerațiunile se pîimescu
in tôte dîlele.

Pretînu pentru Ostrîngari'a: pre anu
8 fl. pre 1/2 de anu 4 fl. pre unu tri-
lînu 2 fl. 6ra pentru Strînetate:
pre anu 10 fl. pre 1/2 de anu 5 fl.
pre unu trîlînu 2 fl. 50 cr. in v. a.
Unu esemplarîu costă 15 cr.

Tôte studîeniile și banîi de prenu-
meratiune sunt de a se tramîta la
Redactîunea diurnalului:
Aradu, Strat'a Teleki-ana, nrulu 27.

Inscripțiunile se pîimescu cu 7 cr. de
lîila, și 30 cr. taceș timbrale.

CREATIUNEA FEMEIEI.

(D'in germana.)

H E M O N U.

Adamu candu adormise sub arborulu oprîtu,
Impresuratu de visuri, și sforaîdî cumplîtu,
De siguru elu atunceă neci nu s'a mai gandîtu,
Că deșteptatu d'in somnu-i va fi casatorîtu.
Că elu dormî-asîc bine, pe locu s'a esplicatu,
„De ôre-ce elu inca eră neînsoratu.”
Dér' draculu neci-o-data nu dórme, nu dormî
Sî-atunceă. Elu se pune cu Adamu vis-à-vis.
Invidî'a îlu ródê vedîendu-lu fericîtu,
Dormîndu in ierb'a verde, de ori ce grijî lipsîtu.
„Astépta! — dice draculu, — voi scî eu alungá
„Sî somnu sî fericîre, ce nu-su pe sém'a ta....
„Se póte, sâ posîeda unu slabu genu omenescu
„Atât'a fericîre ce însu-mi o dorescu?
„Dér' însedaru suntu tôte — eu vedu, că-su
pedepsîtu,
„Sâ nu mai am odihna, sâ fiu neadormîtu!....
„Sî tu se dormi totu astu-feliu? Sâ nu me credi
nebuu;
„Pe barb'a mea de diavolu, te-asiguru sî ti-o spunu.
„Crea-voiu pentru tine unu feliu de secatura
„Poternica in rele, dér' mica la statura;
„In ea te vei increde, sî ei te vei jertfî;
„Dér' ea chiaru apetîtu sî somnu-ti va rapî.”

Satanu, sîretu ca vulpea, se pléca'ncetînelu,
Culege'ntaîu urdîco, sî... ride singurelu,
Luandu in manî unu scaietîu, de cea mai buna rasa,
Ce'n haine tî-se vîra, sî... pas' de te mai lasa,
A-poi ardeiulu rosiu, numîtu sî paprica,
Cucuta venînoșă, sî chiaru *nuc vomica*.
Sî multe buruîene ghîmpóse, venînoșe
Alege sî culege cu man'a sa dracósa,

Sî tôte le'ntocmesce, le-asîc'dîa'nt'r'o cumana;
Cumun'a se preface'nt'r'o frumósa juna.
Chiaru Febu -- elu lumînoșă sî lumea vitîoșă,
Trimite-a sêle radîe, sî-o face mai frumósa.
Parea a fi unu angeru; dorere! inso'ndata
Vedîutu-s'a, că dracu-i este însusî tata. --
Satanu atunci sî dînsulu întînde man'a sa,
Sî-o vulpe, pré sîrêta ce tocmai îlu pandea
Grabesce, sî-o'mprumata, cu vîlenî'a sa,
Sî totu ce se recere spre a potea'nsîelá. --
Unu sîerpe a lui Pluto, d'in sîerpi celu mai vestîtu,
Cu multa falsitate de locu o-a darîtu.
Venî a-poi paunulu sî 'ncepe a-o'nvetiá
Mandri'a, sî 'ntre tôte, se scîe cochetá...?
Flécar'a cotiofana o'nvetiá a vorbî;
Pisîc'a sgarîlatulu sî, -- déca vreti a scî. --
Pisîc'a o'nvetiase sî mersulu sî moravuri,
Sî lingusîndu sâ-sî védîa ajunse ori-ce planuri....
Atunceă dice draculu: „Femeia-e alu teu nume,
„Sî tie'ntreg'a lume cu dragu se va supune.
„Creatu-te-am pe tine, ca sâ me suplinescu,
„Sî'n lumea pamentéșca decretele-mî dracescu,
„Femeia, 'n alu meu nume, le vei cescutá
„Fidelu, precumu pre tîre fidelu te-oi ajutá....
„Barbatulu dî sî nópte mereu sâ mi-lu muncescu
„Sî sâ-lu conduci, vîcléno, la fapte nebunescu...
„Irita-lu la totu pasulu, irita-lu, pana 'n fine
„Elu însusî se'ngonchie sî mie sâ se'chine.
„Cumî mopsulu urmaresce fidelu pe domnulu seu,
„Barbatulu fore voia urmeze glasulu teul!...
„Eu însu-mi vedu pré bine, ca sarcî'a e mare;
„D'acea sî eu tie-tî-oîu dá inima tare.”

Sî draculetiulu nostru, deșteptu sî sprintenelu,
Scotîendu o petricica, formóza-a-poi sî elu
D'in ea o inimióra cu man'a sa usîóra,
Sî-o umple-a-poi de daruri d'in fundu pana la gura...

Si multe duhuri rele ce'n iadu sîdeau ascunse,
 Alérg'acumu la munca, s'arete, cà-su supuse!...
 A-ici e *Reintatea* cu fica-sa *Mania*;
 Cu ele vinu nepóte si strenepóte-o mie,
 Si *Cérta* cu-alu seu frate mai mare *Auteteu*,
 Alérga sà-si asiedie locasiu'n sinulu seu.
 Veni si *Usurintia*. Pe dins'a o urmédia
 Cochet'a *Gelosia* si'n inima-i s'asiéza....
 O! nu-ti facu ele asta-di, barbate, multu necasu,
 Si nu portara ele pe mosiu Adamu de nasu!?...
 E greu a sci pe tóte fiintiele dracesci,
 Ce se'ncuibara 'n sinulu fiintiei femeiesci;
 Dér' scimu, cà tocm'a'n fine, candu locu nu mai erá,
 Iubirea *mamei-sóre* se mai viri si ea...
 Vediendu-o asié de plina chiaru draculu sta uimitu,
 Si ride'n hohotu marc' de opu-i seversitu.
 Si admirandu femeia si marele-i destinu,
 Iá inim'a si-o pune in fragedulu ei sinu.

Asié-si incepe Ev'alu vietiei séle firu —
 Adamu se redestépta cuprinsu de unu deliru,
 Si canta de placere; dér', ce deceptiune!
 Elu nu dormi d'atuncea de chinu si-amaratiune!

A. RADU.

Svatulu ministeriului ungu- rescu.

— Tienutu in tréb'a intaririi alesului arch. eppu si metro. I. Popasu. —

Cinstiti ómeni de omenia!

Credu, cà fia-care d'in voi, veti fi cetitu, ori celu pueinu auditu, cà ce s'a alesu de alegerea metropolitului nostru; dér' cà ce a fostu adeverat'a pricina, pentru care nu s'a svatnitu intarirea, credu-cà nime nu scie, afóre de mine, care *facu parte d'in cinstea* domniloru, cà-ci fore de mine tóta domni'a unguresca n'a junge o cépa degerata, de óra-ce intrandu la ori care domnu mare, fire-ar chiaru pana 'n urechi in detorii, te intelneci cu mine, vediendu-me in man'a drépta a portariulu. Ascultati déra cu intieptiune drépta adeverat'a pricina si adeverat'a intepulare.

Pe vremea candu se fragmentá Soborulu apostolicescu d'in Sibíiu, ministri unguresci inca nu-si aflau locul, séu mai modernu: drucaliu alu dracului, tocmái ca si banchieriulu, care taia pe siepte-spre-diece....

Candu inse Soborulu apostolicescu li tramise Marielororu loru vestea, cà pre cine a alesu, toti se umplura de spaima si se hotarira a tiene urmatoriulu svatu ministerialu:

Mai nainte de tóte pasiesce la facie de mésa referendari-usulu min. **3-fort** cu o tróca plina de scrisori, rostogolindu-le pe mész'a *rosia*, pe care neinchiapendu tóte, cea mai mare parte, se improscá sub mésa.*) Min. **3-fort** stergendu-se pe frunte de sudori, striga in gura mare: „*éta pacatele valachiloru*“ si cu aceste incepú se caute dupa protocolulu de alegerea metrop. d'in Sibíiu, neaflandu-lu inse se in arunca in patru petióre budului pe sub mésa, pana dede de elu. Esíndu de sub mésa dá a ceti in urmatoriulu chipu: „Pro pro pro to to to ezo ezo ezo czolu lu lu lu lu a a a tu tu tu i i i nu nu nu lu lu lu inulu inulu Si si si bi bi bi u u u lulu lulu lulu“..... A-ci se acatiá cu totulu, gatandu cu intielaptiunea, schimosindu-se, inghitiendu la noduri seci si scusandu-se: „me iertati Mariele vóstre, déca nu voiti sà me chiloviti cu totulu, ca sà nu vi cetescu baremu in tonu naltu, cà destulu me prinsera frigurile si florile de mania, candu a trebuitu, sà lu cetescu pentru mine, — mai bine vi voi spune intielesulu cu besad'a tierii nóstre stramosesci.“

Unii priimescu, altii mai dácosi vreu o data cu capulu

*) Minti, sà ierti, cà nu-e asié; nu, cà au inchieputu pe mésa, nu-mai asié e mod'a pe la svaturi de aste domnesci, candu adeca vinu lucruri gingasie si mai alesu romanesci, cà atunci de mania se arunca acetale, încátu cea mai mare parte trebe sà se inrotuledie de pe sub paturi si canapeie.

sà se cetésca pana in capetu, mai alesu sgárnaitulu de (Ghici**) strigandu in gura mare: „Ho! ho! di numai di, d'a-poi si ast'a-e lucru greu, dà eu càtu lucru am, pana amasiu in drépt'a si in stang'a, pe càti trecu pe langa mine, sà descoperu, cà nu au cumu-va in lule séu bujenările loru dohanu de celu ungurescu, adeca vreu sà diu *svabescu*“....

Majoritatea inse priimesce, a nu se ceti nici o slova, de óra-ce si asié seiu ei, cà ce au facutu romanii, inca nainte de ce s'a facutu alegerea, fiindu cà fia-care min. are câte-unu catiellandru-cavaloru, si câte-unu smeritu pe la manestiri, carisu mari mesteri de a portá mintámi nu numai cu saculu si desagulu, ei si cu fleferénd'a, spumandu-li cele intemperate si mai cu *córne* si cu *códe*, decátu cumu sieve s'au intemplat. —

Referendariusu **3-fort** бага vorba dicendu: „Mariele vóstre! totu insulu ne avemu *pestruce*-urile nóstre (motivele) m'asi rugá, ca totu insulu, in càtu se póte, sà vorbésca numai la tréba, si càtu mai pe scurtu, numai cu *nu séu ba*... est'a vreu sà diu, cu *ba séu nu*, est'a, aho, Dómné, éra me luá gur'a pe d'inainte, cu *ba séu ba*, va se dica: ca sà *nu se intarésca?* séu sà *se respinga?* cu acelu adausu, ca pre mine sà me lasati a votá mai pe urma, de óra-ce n'asi vré sà in-fluientiá“....

Tóp-Are (maniosu) Ce influintia? Da jupanés'a Mari'a ta inca si aice are influintia, cà dóra nu esci si a-cuma intre calugaritie, ca toti sà ti-se inchine. Mai mereu cu urd'a 'a Turda, cà la Benicu nu-e nemicu. Cauta la elu.... Numai in ciuda cu diu: cà *ba*, vreu sà diu, nu seiu cumu, adeca nu cumu nu vre referendariusu.

Ba-Telu. Ce-e dreptu, nu-e pecatu. Tota insulu d'in noi are dreptulu sà-si framente, sà-si sare si sà-si mance mamalig'a sa, capetata de la Tocanari....

Zece: (intréruempendu) Ho! ho!

Pau-Ler: (éra intréruempendu) Mai mereu, méi! Ba asié! Ba, nu! Ba sieși....

Osend'a (trasariindu, radicandu bot'a si sberandu) Hoptacu! est'a holtverdonu! batalion, division rietium cherdai.... izé megáj! lázadás! szuronyszegez! Czélozz! túzej! Puf!... (sgo-motu dracescu.)

Furci seculandu-se de pe scaunu, ca sà faca pace si sà se arete, ca celu mai elsí, ruguci de mania scaunulu de sub sine.

Scaunulu cadiendu pogni un'a mare, ce audiendu Ghici, cugeta, cà séu s'a descarcatu bot'a lui Osend'a, séu s'an poruncitu, sà se rescóle honvidii, — deci o luá pe petioru sberandu: Tulai, tulai! La ce se spariera si ceialalti si o luara la fuga pr'in curte. Noroculu, cà eu cu stapunulu fiendu la pórtá, nu i-amu lasatu la ulitia, ca sà faca vrajba si mai mare.

A-ci inse toti se luara dupa Ghici, care nu se lasá, deci se incaierara unulu de altulu si asié fostomogu, gramada, i báti servitoriulu in lontru.

Veniudu-si in ori **3-fort** incepe de nou: „Vedu, cà nainte de a vi lamuri, nu mere tréba. Cascati déra gurile. — Mariele vóstre! Numai acuma sà vede, cà ce buleblónca a mai fostu si ocosiulu acela de Eötvös. Lu-pusera adeca pecatele, sà deie sobdság valachiloru, sà umble candu vreu si cumu vreu la baserica si la scóla si éta afurisitii de ei ce facu? punu popi, dascalu si titori pe cine ei vreu, inca de aceia, cari nu seiu neci o botca unguresce. Na! a-poi procopsesce-te tiéra si cormaniule si unguiridéia, déca ai cu cine.“

Acuma inca s'au mai ocositu, ca sà si aléga metropolita pe pispeculu de la Káransebes, pe care pana si prunculu celu mai micu lu-chiéma Dragutia, séu in limb'a nóstra: *Babám, Kedves, Szerető*, adeca omu popularu.... — si-a-poi inca unulu, care neci nu scie unguresce. D'a-poi ce socotiti, cumu dracu sà me intielegu si sà-i tramitu porunci secrete, candu mo voru strimtori nevoile, candu alesulu nu scie limb'a tierii nóstre. Au dóra vreti, cà pentru voi'a valachiloru, acunu la betranetie, sà me ducu la scóla romanésca la Bradu?“

Toti. Vedi asié, vorbesce sà te pricepemu, cà ce vrei.

Tóp-Are: Eu vi marturisescu sinceru, cà eu inca amu téma de ólu, cà eu-lu cunoscu de candu erá pruncu, si seiu tistán verde, ca laptele, cà au pruncitu o data cu tat'a, si a-poi tatalu meu in prunci'a lui a povestitu multu, cà erá mare dühös valahu, a-poi pe langa ast'a mai a-deumadi cetii in Gur'a Satului, cà inca si cu Babesiu s'a impecatu, sà sciti déra, cà nu-e gluma....

Osend'a (întreîmpându-l) Ugyán, ugyan Mari'a ta, nu fortoti. Tu-poi si aste-su basade de unu ministru? dér' de ce poruncescu cu la atâte mii si sute de naidrace rosii, vremu sa dicu bonverdi? sa nu potu porunci la unulu, doi? Ca ti-a spusu Tand'a si Mand'a, si ca ai cetitu in Gur'a Satului un'a si alt'a. Tu ai vediatu, ce dice Gur'a Satului pr'in cuvinte manunte. Ca pe langa tota pacea, ce au facutu-o, totu aru da ei unulu cu altulu de d. . . . .

Eu ce e dreptu am promis, ca lu-voiu lua sub chepe-negu si lu-voi acu si parien, ca si elu mi-a facutu mie bine, ca de nu era elu, eramu camu alu dracului cu Banatulu . . .

Parci (întreîmpet) Asiè Osend'a? Mari'a ta asiè te pricepi la politica? pentru ca ti-a facutu bine, acuma lu parinesci, mane poi-mane vei partini si pre Babesiu, pentru-ca ti-a votatu pensione pentru bonverdi? De adi nainte nu ai mai multu locu la caminitulu meu, vreu sa dicu in cabinetulu meu...

Toti: Afore eu elu, tradatoriu, renegatu, aruleu! hinausu fon paradis!

Osend'a: (veninda in confusie incepe a-si linge barb'a si ridia cu bobotu mare) Na, sciu ca sunteti politicoși; ore care e mai buna politica, a aceluia, care vorbesce un'a si face alt'a, ca si mine; sau a celui'a, care da cu bota in baltu? Eu l'am partinitu, ce e dreptu, dér' candu e la adeca, voiu sei eu cui sa-lu inchinu. . . . .

Toti: Faintosfu, faintosiu! acest'a-e omu. . . . .

Dupa multa svada si framentatura in urma la svatuirea lui *Ba-Telu* se face votisarea.

Trebuie inse sa sciti, ca votisarea la ministrii unguresci, nu se intempla, ca la alti crestini, ci Mariele loru votedia pe *degete* si a-nume incepundu de la degetulu celu mare, numerandu: la unulu cu *da*, la cela-l-altu *ba* si astu-feliu, vrendu ne vrendu, a relesitu votulu de pe degetulu alu noua-dieciile cu *da*.

La acesta intemplanare neasteptata Mariele loru au venitu in galeeva mare.

Ministrulu de dreptate-unguresca Pau-Ler, ca mai cuminte intro toti, facu bagatori de sema, ca adeca fia-care mai are degete si la labe, vream sa dicu la petiōre.

La acesta descoperire marētia Mariele loru de locu incepura a se desculia si a votisa mai departe.

Votisarea pe degetele de pe labe inca era sa reiesca, ca cea de pe mani, fortun'a unguresca inse hotari altu-cumu, ca adeca ministrulu de cruci *Venc Heim*, sa scape pre Mariele loru d'in nefericire si a-nume fiindu Mari'a Sa odata grozavu imbulzitu de catra cersitorii de cruci si nejoindu a li da man'a spre serutare, s'a folositu si de labe, dandu-li spre sarutata.—Unulu d'intre seteosii de cruci, insufletitu groznicu, in sarutarea cea ferhinte, i-a muscatu si a papatu unu degetu alu Mariei Sale de la lab'a stanga, — si astu-feliu votisarea reusi — ca de minune — dupa voi'a Marieloru loru, adeca pe degetulu alu o suta siepte-dieci si nouelea cu *ba*, si in astu chipu degetulu celu muscatu hotari a sup'a sortii basericii nostre autonome. . . . .

Asiè dera Mariele loru au trebuitu sa *svatuiesca* pre Inaltiatulu imperatu, ca sa nu *intarēsa* pre alesulu congresului d'in Sibiu.

Buzduganu.

Correspondintie.

Scrisori de pe la sate.

Cinstite „Gur'a-Satului”!

Am totu auditu di la dascalulu si di la notaresulu nostu, ca dta ai mestesiugulu de a vesti in tota tier'a, in tote satele, tote hele, ce se intempla vrenicu de sciutu in vre-o parte a tierii si ca pintru a hai'a ti-dicu: „Gur'a-Satului”.

Intemplandu-se si la noi in satu unu lucru vrenicu de sciutu in tote satele si orasiele, m'am socotitu sa-ti scriu cartea a hast'a si sa-ti facu cunoscutu lucrulu a hel'a. — O trecutu, — adeca asta vera pi la sfantulu prorocu Ilie, — unu anu, de candu o vinitu a-ici in satu la noi unu popa tare invetiatu, — pop'a Niculae, di la Agrisiu. Ice ca-e tare invetiatu, ice ca nu-e omu asiè

de invetiatu pe vaille hasto, ca si ds'at si a si hi. Dio, ahel'a, ca-ci ce sanoti dta, ice ca o invetiatu tote sculi-le hele mari de la Blasiu la nipropolia, o fostu la carlica, adeca o fostu chiricusiu la Gherla, la vladicia: dupa a hai'a o fostu hm! ice ca o dascalu, de hei mari, ice ca „propisoriu” mai multa vreme la hasculile hele mari la Nasculdu, ice ca fostu mai mare preste Lazaru-Popii helui betranu, care acuma-e la Gherla, la carlica si preste Vasile'a Nastasiei, care o fostu pi la Beciu si acuma e la Pute-a-Pestea, unde siede ministriu. Destulu si ti bogatu atata, ca trebe se hie tare invetiatu, numai nu sciu cumu o potulu ajunge, deca e asiè invetiatu, pecumu spumu, popa la noi in satu, la prostime? Ei da hie cumu a hi, ca-e invetiatu tare a hai'a etc. ca ice, ca scie o gramada de limbi pamentene, incatu candu ne spune povestea duminec'a la sfant'a baserica, asiè graiesce, catu neci unulu nu pricepemu ce ni-o spusu, insedaru ne batemu capulu: catanele hele betrane, cari o umblatu pr'in tier'a talianului, spunu ca graiesce talienesce, ca ice, ca vre sa se faca si petrupopu si pintru-ca-e asiè invetiatu neci nu vreu io sa me punu cu ds'a, — ca ice, ca eu pop'a si cu dracu, nu-i bine sa-ti faci de lucru. Pintru a hai'a ti tramitu dtale lucrulu ce l'o facutu, adeca o carte in trebile sf. baserici, pe unguria. Eca: „Könyvtár. A keresztes, esketési és halotti anyakönyv-vekből a Sz. Uffalu helységben, községben 124 ház szám alatt lakó N. N. si cele-l-alte.

Io nu sciu, cinstite bade Gur'a Satului, cumu vine a hai'a, ca in satulu nostu acuma si di la sf. baserica se dau carti pe unguria, ca si cumu n'am fisatui pana d'in colo de unguria. — Am auditu d'in betrani, de pop'a Banu fi-iertatu, de care se povestesc, ca o invetiatu popti'a pr'in tier'a lesiesca: de pop'a Maftieu si pop'a Ilie mai incoce, cari toti o datu carti numai pe *romania*. Acuma inse, trebe ca amu ajunsu vremi rele, pote ca ungurii su acuma mai mari asta-di peste noi si vreu sa ne bage limb'a unguresca si in baserica. Ore se hi poruncitu Maria Sa d. solgabireu, ori tocmu di la ministriu, domnului parinte, ca se ni deie carti unguresci, ca sa nu scimu noi, prostimea, ce-e scrisu in ele? Ori dora ia hi venitu porunca de la s. s. vladica? ce noi nu credemu.

Noi amu auditu di la dascalu si di la notarasu, ca in trebile si renduilele basericesci ar' hi sloboda limb'a romanēsa, ca ice, ca ar' hi si unu piligrafu (te miri ce-o fi si ahai'a) in legile domnesci, pintru a ahast'a lucru. —

Ei! d'a-poi dora pop'a trebe se scie mai bine decatu ei; numai totului totu nu ni se impare, si a-nume pintru-ca di la d. petrupopu capetamu carti totu pe *romania*, si a-poi dora petrupopu sei mai bine, decatu pop'a — ca pintru-ai'a-e petrupopu. —

Dupa ce inse nu scimu a buna sēma, cumu sta trēb'a, ni-amu socotitu si ne-amu sfataitu hei mai de frunte in satu ca sa facemu intrebare la dumni'a ta, care totului totu i trebui sa hii mai invetiatu decatu noi, ca dora nu de flori de cucu umblu pr'in tota lumea, si tier'a si de buna sēma i hi fostu si pi la Mari'a Sa la ministriu, si a-poi numai dupa a hai'a ce ni spune si cumu ni spune sa lucrāmu. — Dicemu numai sa ferēsa Ddieu, nu cumv'a pop'a se hi facutu de capulu dsale lucru ahelu uritu, ca si cumu n'ar hi de nēmulu nostu, — ca a-poi nu sciu, Dio, io, cumu a duce-o cu noi! — Cumu dica-omu vedē. — Dér' sa gatu o data, cinstite, ca-ci si asiè am intinsu pe multa horba; hii bunu si me ierta, ca scii dumnia ta, ca noi prostimea, nu scimu spune cu dōue hōrbe ce voim, ca cei invetiati; me ierta de cumva ti-am facutu si o tira de huraiēla cu cartea ahast'a. Dupa cari inchinandu-me de sanatate, remanu,

Valea Piciōrugeloru, Brumariu mare, anulu domniloru fore bani -- nu sciu in cāte-c, ca n'am carindariu.

Alu cinstitu dtale umilita sluga.

Priceperca m. p.

omn d'le sate.

Procesul de pressa intentat în contr'a lui „Gur'a Satului“, respective în contr'a dlui F. H. Longinu.

(Himnare.)

Totu în același op, dl autoriu, și acum incusatoriu, facend istoria lui *Tiepesiu voda*, totă lăcu de erutare, ba chiar și contr'a regulelor unei civiltăți serie astu-feliu: „*Hat esztendő elég volt neki arra, hogy belőle a természet és emberi nemünk legiszonyosabb szörnyetege edjék s neve beolvadjon ama átkos szellemé nevébe, mit a román dracu-nak nevez.*“ sî: „*még Mahomed szultán gátat nem vett volna ennek az emberi testbe bűjt ördögnek.*“*) Adeca, că sîse un de dîle au fostu de ajunsu, că *Tiepesiu voda* să devină cel mai infioratoriu monstru în lume și numele lui să se contopască în acelui spiritu necurat, pe care populu lu-mănește **dracu**“ și pana ce Mahomed nimici acestu dracu vîrtu în trupu de omu“! . . . .

Onorabile juriu! Dăca asî luă a mana scrierile dlui incusatoriu, ore întregi v'asî potē ceti d'in ele în întielesulu de mai nainte; dēr' un'a me retiene și acēst'a e, că delocu nu voiu a abusi de pacienti'a dvōstra.

Speru inse, că și pana acuma v'amu aretat de ajunsu, că dl incusatoriu ca autoriu, prîn scrierile dsale a avutu de scopu numai a dejosî natiunea romana, scriendu cu celu mai cutediatoriu dispretiu despre tōte virtutile și gloriele ei de odinioară, și că dsa totu odata a publicatu și cele mai grosolane **neadeveruri istorice, sub pretecestu**, ca și cum dsa nu ar fi voitu a agită pentru neîntielege, ei d'in contra, că scopulu dsale ar fi fostu înradecinarea amōrei fratiēsci între natiunea romana și magiara.

Dloru! Vi marturisescu sinceru, că dăca dsa sî-ar fi tîenutu parol'a sî ar fi îndeplinitu cu nobletia acea nobila promisiune a sa, dōra eu asî fi fostu celu d'antaiu, care l'ar fi gratulatu, că-ci și eu credu în necesitatea, ca natiunea romana și magiara, în urma situațiunei și împrejurariloru, să trăiescă în cea buna contielegere și iubire fratiēscă împreună.

Dēr' întrebū: potē-se propagă și înradecina iubirea sincera și fratiēscă între aceste dōne natiuni atunci, candu vomu serie cu atāt'a dispretiu și ura unulu în contr'a celui-a-laltu, precumu a fostu facutu și mai continua și adi dlui Franciscu Koós?

Nu, dloru, nu sî de non nu!

Êta, dloru, motivele, ce me îndemnera a satiră, într'unu diariu umoristicu *retacitele* scrieri ale dlui incusatoriu și dupa pretiulu loru internu — numindu și autoriulu cu numele, precumu adeca e datina adi la criticarea scrieriloru de asemenea calibru, — a le face de risu nainte publiculu romanu.

Si acēst'a am aflatu de trebuintia cu atātu mai ver-tosu, cu atātu dlui autoriu, de presinte incusatoriu, în prefăcea scrieriloru sale promise **și continuarea** loru în direcțiunea ce vi aretai.

Êr' scopulu morali alu criticei, satirării mele a fostu: ca pre venitoriu astu-feliu de buruiește veninōse și scārnave, sub pretecestu de fratia și pe cont'a contielegerei, și amōrei fratiēsci, să nu se mai sporēscă, de ora-ce prîn ghimpîi loru veninōsi s'a rezultă chiaru contrariulu și adeca: chiaru ne-întielegerea, ur'a și dusmani'a dăunōse între natiunile conlocuitorie.

Credū și manturisescu, că de povestile, vreu să dien scrierile de pana acuma ale dlui incusatoriu sîntem de-a satul pama d'incolo. . . .

Si chiaru pentru acea nu sîm și nu potē fi culpabili. —

D'in contra, dăca eu asî fi fostu atātu de cutediatoriu, nu numai a vorbi, ci încă a și scrie cu atāt'a dispretiu — fiare-ar fi fostu chiaru și sub unu pretecestu și mai santu — despre trecutul, regii și istorici natiunei magiare; ve întrebū: nu asî fi meritatu, ca să fî satiratu și scrierile mele să se facă de risu la lume și dōra?

Ba, da!

Ma în casulu acēl'a vi marturisescu sinceru, asî fi meritatu și mai multu! . . . . .

Aceste mi sîntu, dōra, probele și argumentele subiective și obiective relativu la incusă dlui Franciscu Koós, prîn cari credu a ve fi convinsu deplinu, că sîm ravinovat și că dupa predarea acelor'a mi-asî potē și închiidă aperiarea.

Dēr' nu potē face acēst'a nainte de-a reflectă dlui incusatoriu cu cāte-va observatiuni.

Si a-nume:

Pe candu adeca dsa se înceacă a descoperi calumnia într'unu diariu umoristicu, pe atunci dsa mediatu se fece calumniatoriu facie de acelu diariu, discreditandu-lu nainte publiculu, ca și cumu acelu diariu, contr'a programulu seu, ar publică calumnii; mai departe ca și cumu redactiunea de la Gur'a Satului nu ar posiede atate cunoscintie litararie și atāt'a cultura spirituală, de a sei, că cumu trebuie să se redigedie unu diariu umoristicu, și în fine, ca și cumu dsa ar dice, că publiculu romanu nu este în stare a prevedē, că diariulu d'in cestiune nu-sî împliaesce chiamarea, ei se ocupa de lucruri seriōse, publicandu calumnii și totusi acelu publicu lu-sustiene.

Dloru! Aceste tendintie, respective incuse a le dlui incusatoriu, de sî mediate, eu, ca colaborator de vr'o cā-ti-va ani la acelu diariu, în numele redactiunii și a publiculu partinitoriu, nu le potē primi. —

Cumu-că *Gur'a Satului* se redigedă conformu programulu seu, adeca că publica numai glume și satire, se potē vedē și de acolo:

a) că nu odata au reprodușu chiaru și diariile magiare și germane d'in elu articli în traducțiune, precumu de esemplu, „*Unu nou proiectu de ministeriu ungurescu*“, „*Gur'a Satului în diet'a Ungariei*“ s. a.

b) că desî în Ungari'a au mai aparatu și mai aparu asemenea diariie, publiculu romanu lu-sustiene de-a treispre-diece ani.

Si cum-că și publiculu romanu are o întelegintia de-o cultura mai superiōră, care seie să facă deosebire între unu diariu umoristicu, glumetiū și între unu diariu seriosu, speru că nime nu potē trage la îndoială. —

Drept' acea. Dloru, eu atientirile și tendintiele aceste rentaciōse a le dlui Franciscu Koós, de ast'a dată i le iertu cu maretiele cuvinte a le *Mantutorialui*, — cari de nu me însiclu le audisemū chiaru de la dsa, pe tempulu candu me aflamū în patri'a mea, la Dev'a, în Transilvani'a, unde ade-se discutamū cu dsa despre scrierile dsale și cari suna: „*Dăca cine-va va aruncă spre tine cu pētra, tu i respunde aruncandu în elu cu pane*“!

Dupa aceste luă cuventulu R. Lehmann, advocatulu dlui Franciscu Koós, replicandu cam aceste:

(Va urmă)

D'in caus'a serbatoriloru cat. nr. presinte

ardiatu cu dōue dîle.

Red.

*) Tört. dolg. Irta Koós Ferencz p. 15 și 16.